

Aantekeningen bij de bijeenkomst van de salon der verdieping op 25 november 2016

Schilderij Edward Hopper

Het schilderij op de voorzijde van het boek laat een sombere scene zien van een man en een vrouw, waarbij het contact lijkt weggevallen. Bij de scene kun je allerlei verklaringen aanreiken. Het is uiteraard niet toevallig dat Schmid dit schilderij gebruikt als een soort van icoon voor dit boek. Het toont ons wellicht een beeld van innerlijke leegte. Dat is in elk geval een kenmerkend thema voor het werk van Hopper. Die innerlijke leegte leidt tot reflectie. Naast de man ligt een open boek en volgens Hopper zou dat de dialoog 'symposium' van Plato zijn. (Zie ook de bijlage). Deze dialoog gaat over de liefde.

De innerlijke leegte van het schilderij zou kunnen samenhangen met de visie van Schmid op onze moderne samenleving, nl. een samenleving die vooral hedonistisch zou zijn: gericht op het bereiken van een aaneenschakeling van geluksmomenten/hogtepunten. Zelf zegt Schmid het volgende naar aanleiding van het schilderij:

"Het streven naar een harmonie die de enkeling als het ware op tedere handen door het leven draagt, is tevergeefs. In plaats daarvan zijn we op onszelf aangewezen, terwijl we hoopten onszelf in de ander te kunnen vergeten. Bij wie moet ik leven, zo niet bij mijzelf? In een tragische cultuur is men zich bewust van de onmogelijkheid van het één zijn. Maar de moderne cultuur (onze cultuur) heeft geprobeerd dat bewustzijn uit te doven. P. 15

Thema: het net der gewoonten knopen.

Schmid vermeldt als kopje van dit hoofdstuk allereerst: **Het werk van de zorg.** Zorg is een centraal uitgangspunt in zijn boek. Hij ontleent dit begrip aan Heidegger, die stelt dat dit het meest kenmerkende is voor mensen: Sorge. Daar valt ook ons getob onder.

Wij structureren ons leven langs de vorming van (morele) gewoonten. Onze opvoeding en onze cultuur (tijdsgeest) spelen daarin een belangrijke rol. Die gewoonten zijn belangrijk: zij ontslaan ons van telkens opnieuw keuze maken. (Denk bijv. aan auto rijden).

Gewoontes kun je onderscheiden in autonome gewoontes: de gewoontes waarvoor je bewust hebt gekozen, waarvan je vindt dat ze bij jou horen. Gewoonten die wij koesteren omdat wij onszelf daarin juist gestalte geven. Daarnaast: heteronome gewoontes: gewoontes die je worden opgelegd of simpelweg die je zonder nadenken overneemt, 'omdat het zo hoort'. Gewoontes kunnen essentieel zijn voor ons

bestaan, horen bij de kern van wie we zijn, of kunnen ook een louter praktische/functionele waarde hebben.

Hoe dan ook: zonder gewoontes kunnen we niet. Of wat radicaler: een mens is zijn gewoonten. Zij geven ons ook een gevoel van vertrouwdheid/zekerheid. Gewoonten kunnen een 2^e natuur worden. Dat kan ook leiden tot macht van de gewoonte. Dan zou het voordeel kunnen omslaan in het nadeel. De gewoonte ondersteunt in dat geval niet zozeer de kwaliteit van ons leven, als wel dat het ons eerder doet verstarren. Daardoor komen spontaneïteit, scheppingskracht en ruimte voor het onverwachte misschien wel in het gedrang...! Toch stellen we vast dat bij vele kunstenaars en denkers de gewoontevorm een belangrijke rol speelt juist als bedding van de creativiteit. Als voorbeelden noemen we Thomas Mann en Immanuel Kant.

Hoe zit het met ons gewoontepercentage. Dat varieert van 55% tot 95%. Gaandeweg het gesprek gaan de percentages omhoog.

Ten slotte ook aandacht voor een bijzondere vorm van gewoonte: het ritueel. Dit herkennen we zowel maatschappelijk als in bijv. op niveau van de relatie.

Schmid nog even aan het woord:

Blz. 29 *Met de hamer van de voortdurende herhaling wordt de vorm gesmeed die de gewoonte is;*

Ascetiek: oefening als element in het smeden van de gewoonte. Het gaat nu eenmaal niet vanzelf.

Blz. 30 De gewoonte ontslaat je van keuzes;

geWOONte en WONen worden met elkaar in verband gebracht. De geborgenheid van de eigen woning is een broedplaats van gewoontevorming.

Blz. 30 *Het werk van de zorg concentreert zich dus op het knopen van een net van gewoontes, om in ruimtes en relaties te kunnen wonen en levenskunst te kunnen beoefenen.*

Tot slot bepleit Schmid één gewoonte: het regelmatig tegen de lamp houden van onze gewoonten.

Onze volgende bijeenkomst is op vrijdag 27 januari. De tekst die we bespreken heeft als titel: fundamentele techniek: de tijd gebruiken.

Bijlage:

Symposium (Plato)

Het **Symposium** is een dialoog geschreven door de Griekse filosoof Plato, daterend van na 385 voor Christus. De tekst behandelt de oorsprong, de aard en het doel van de liefde,

Het thema van de liefde wordt in een aantal toespraken gepresenteerd, die door de aanwezige mannen op het feest ten huize van de tragedieschrijver Agathon worden gegeven.

Als belangrijk personage treedt natuurlijk Socrates op. Maar ook kan *Diotima* genoemd worden, een vrouw van Mantinea, die Socrates ontmoet zou hebben en die hem alles zou geleerd hebben over het onderwerp van de liefde. Het is zeer te betwijfelen of deze Diotima naar een werkelijke persoon verwijst. Socrates geeft op zijn beurt haar kennis door aan zijn vrienden zoals zij hem haar kennis heeft doorgegeven.

De toespraken over de liefde

- **Phaedrus** steekt van wal en zegt dat Liefde (*Eros*) een van de oudste goden is, en ook degene die het best de deugd van de mensen bevordert.
- **Pausanias** volgt hem als spreker op en maakt een onderscheid tussen 'Gewone Liefde' die draait om geestloos begeren, en 'Hemelse Liefde', die steeds plaatsvindt tussen een man en een jongen. In het geval van de Hemelse Liefde verleent de jongen, de geliefde, seksuele diensten aan de oudere man in ruil voor een intellectuele en morele opvoeding.
- **Eryximachus**, de geneesheer, wijst erop dat 'goede liefde' aanzet tot matigheid (wijsheid) en orde. Ook zegt hij dat liefde zich niet beperkt tot relaties tussen mensen, maar ook gevonden kan worden in muziek, geneeskunde en tal van andere zaken.
- **Aristophanes** is de volgende spreker. Hij vertelt een boeiende mythe over hoe we als mensen eens als één wezen bestonden, maar dat we wegens onze overmoed door Zeus als man en vrouw in twee werden verdeeld. Sindsdien zwerven we over de aarde, op zoek naar onze andere helft, waar we ons mee willen verenigen om weer heel te zijn.
- **Agathon** volgt Aristophanes op en geeft een retorisch uitgewerkte speech ten beste waarin Liefde geïdentificeerd wordt als jong, mooi, gevoelig en wijs. Liefde is volgens hem ook verantwoordelijk voor de aanwezigheid van alle deugden in ons.
- **Socrates** stelt een en ander in vraag en vindt dat Agathons redevoering niet over de Liefde zelf ging, maar over de objecten van de liefde. Hij vertelt dan het verhaal van de wijze vrouw Diotima. Volgens Diotima was Liefde helemaal geen god, maar eerder een geest die bemiddelt tussen mensen en het object van hun begeren. Liefde zelf is noch wijs, noch mooi, maar is eerder het verlangen naar wijsheid en schoonheid. Liefde kan zich op twee manieren

uitdrukken: door zwangerschap en voortplanting - het lichamelijke aspect - of door het delen en voortbrengen van ideeën. De grootste wijsheid van al, vertrouwt zij Socrates toe, is kennis van de Vorm van Schoonheid. Dat is het dat we allen moeten nastreven.

- **Alcibiades:** Aan het eind van Socrates' toespraak komt een dronken Alcibiades tussenbeide, valt op de grond, en prijst Socrates luidruchtig om zijn wijsheid. Ondanks Alcibiades' pogingen om ook Socrates te laten proeven van de zinnelijke geneugten, is hij daar nooit in geslaagd, want Socrates is helemaal niet geïnteresseerd in zinnelijk genot.

Het feest eindigt in chaos en een drinkpartij, waarbij Aristodemus in slaap valt. Als hij de volgende morgen wakker wordt, ziet hij hoe Socrates nog steeds energiek aan het discussiëren is met Agathon en Aristophanes. Als iedereen uiteindelijk in slaap is gevallen, staat Socrates op en begint aan zijn nieuwe dag. Hij wandelt naar het lykeon en brengt de rest van de dag door op zijn gewone manier, zonder te gaan slapen voor het donker wordt.

Bron: wikipedia